

Inzenden scores

Uiterlijk 29 mei de scores van de alfabetisch eerste vijf kandidaten per school op de daartoe verstrekte optisch leesbare formulieren naar het Cito zenden.

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO. Voorts heeft de CEVO op grond van artikel 39 van dit Besluit de Regeling beoordeling centraal examen vastgesteld (CEVO-94-427 van september 1994) en bekendgemaakt in het Gele Katern van Uitleg, nr. 22a van 28 september 1994.

Voor de beoordeling zijn de volgende passages van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit van belang:

1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven en het procesverbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het procesverbaal en de regels voor het bepalen van de cijfers onverwijld aan de geëmmiteerde toekomen.

3 De geëmmiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past bij zijn beoordeling de normen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door de CEVO.

4 De examinerator en de geëmmiteerde stellen in onderling overleg het aantal scorepunten voor het centraal examen vast.

5 Komen zij daarbij niet tot overeenstemming, dan wordt het aantal scorepunten bepaald op het rekenkundig gemiddelde van het door ieder van hen voorgestelde aantal scorepunten, zo nodig naar boven afgerond.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de CEVO-regeling van toepassing:

1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.

2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de geëmmiteerde scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten, die geen gehele getallen zijn, zijn niet geoorloofd.

3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:

3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;

3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het antwoordmodel;

3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het antwoordmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten¹⁾ als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het antwoordmodel;

3.4 indien één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;

3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;

noot 1

Voor het vak Geschiedenis en staatsinrichting moeten deze afkomstig zijn uit gezaghebbende, wetenschappelijk verantwoorde publicaties.

3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend, tenzij in het antwoordmodel anders is aangegeven;
 3.7 indien in het antwoordmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord;
 3.8 indien in het antwoordmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen.

4 Indien de examiner of de gecommiteerde meent dat in een toets of in het antwoordmodel bij die toets een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof toets en antwoordmodel juist zijn.
 Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan de CEVO.
 Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het antwoordmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.

5 Voor deze toets kunnen maximaal 90 scorepunten worden behaald. Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.

6 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
 Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
 De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer (artikel 42, tweede lid, Eindexamenbesluit VWO/HAVO/MAVO/VBO).
 Dit cijfer kan afgelezen worden uit tabellen die beschikbaar worden gesteld. Tevens wordt er een computerprogramma verspreid waarmee voor alle scores het cijfer berekend kan worden.

3 Antwoordmodel

Antwoorden	Deel-scores
------------	-------------

Een nieuwe eeuw, nieuwe verhoudingen? Nederland 1880-1919: op het breukvlak van twee eeuwen

Maximumscore 2

- 1 Voorbeeld van een juist antwoord is:
 Typografen waren geschoolde arbeiders en konden zich daardoor beter ontwikkelen dan ongeschoolde arbeiders / kwamen door hun beroep in de drukkerij in contact met diverse publicaties waardoor zij (meer) openstonden voor nieuwe ontwikkelingen.

Maximumscore 4

- 2 A. Voorbeeld van een juist antwoord is:
- De tekenaar beeldt de arbeider af temidden van politieke leiders die naar zijn gunsten dingen 1
  - waarmee hij laat zien dat het stemgedrag van de arbeider in het fin de siècle van groot belang zal zijn voor de machtsverhoudingen 1
- B. Voorbeeld van een juist antwoord is:
- Enerzijds is dit een juiste weergave omdat na de kiesrechtuitbreiding(en) (vanaf 1887) meer arbeiders mochten stemmen, waardoor hun politieke invloed toe kon nemen 1
  - Anderzijds is dit geen juiste weergave omdat rond 1900 (het fin de siècle) nog zeer grote groepen arbeiders geen stemrecht hadden / de arbeiders nog geen doorslaggevende invloed hadden 1

Antwoorden	Deel- scores
Maximumscore 5	
<p>3 ☐ A. Voorbeeld van een juiste redenering is: De hoofddoelstelling van de Vrouwenbond was het verhogen van het zedelijk bewustzijn, de bestrijding van prostitutie kwam uit deze doelstelling voort, vrouwen die zelf hun geld konden verdienen / niet economisch afhankelijk waren, zouden minder snel tot prostitutie vervallen (waardoor de eis tot uitbreiding van de mogelijkheden tot betaalde arbeid voor vrouwen bijdroeg aan het bereiken van de hoofddoelstelling)</p> <p><i>Opmerking</i> <i>Alleen als alle stappen van de redenering aangegeven zijn, mogen er drie scorepunten worden toegekend.</i></p> <p>B. Uit het antwoord moet blijken dat de afschaffing van het verbod op het onderzoek naar het vaderschap ertoe leidde, dat nu niet alleen de vrouw maar ook de man aansprakelijk gesteld kon worden voor de gevolgen van het verwekken van een kind</p>	<p><u>3</u></p> <p><u>2</u></p>
Maximumscore 3	
<p>4 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (er moeten drie voorbeelden van de combinatie van een besluit van Hilda en de daaruit getrokken conclusie worden genoemd):</p> <ul style="list-style-type: none"> • Besluit: Hilda gaat studeren omdat het haar opgelegde „fladderleven” haar verveelt / ze maakt zelfstandig een eind aan haar verloving. • Hieruit blijkt dat zij haar lot zelf in handen neemt, wat voor meisjes van haar stand niet gewoon was <p style="text-align: right;"><u>1</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Besluit: Hilda wil – ook na haar huwelijk – blijven werken. • Hieruit blijkt dat zij niet van plan is om na het huwelijk zichzelf geheel weg te cijferen en zich te wijden aan haar man (en kinderen). Voor meisjes van haar stand was het eind 19^e eeuw weliswaar maatschappelijk wat meer geaccepteerd om te werken voor het huwelijk, maar zeker niet daarna <p style="text-align: right;"><u>1</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Besluit: Hilda laat een goede partij varen. • Hieruit blijkt dat Hilda haar levensvulling/toekomst als vrouw alleen in een huwelijk uit liefde ziet, terwijl juist het sluiten van een huwelijk met een goede partij voor meisjes uit de burgerij het meest belangrijke in haar leven zou moeten zijn <p style="text-align: right;"><u>1</u></p> <p><i>Opmerking</i> <i>Alleen als na een besluit een juiste bijbehorende toelichting volgt, mag één scorepunt worden toegekend.</i></p>	
Maximumscore 2	
<p>5 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uit het argument van Hilda dat „een vrouw, die werken wil ... evenmin bespottelijk is als een man” (de regels 16–17) <p style="text-align: right;"><u>1</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • blijkt dat zij uitgaat van volledige gelijkheid van man en vrouw / een gelijkheidsargument hanteert <p style="text-align: right;"><u>1</u></p>	

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 6	
6 ☐ A. Uit het antwoord moet blijken dat:	
• de bron de opvatting ondersteunt dat er sprake is van een sterke verschuiving in het ideologisch klimaat, omdat uit de bron blijkt dat het strafbaar stellen van homoseksuele handelingen met minderjarigen een breuk betekent in (de geschiedenis van) het strafrecht, dat tot dan toe homoseksuelen en heteroseksuelen gelijk behandelde / dat er bij de algemene beschouwingen door sommige Kamerleden om een dergelijk artikel gevraagd wordt (wat aansluit bij de in confessionele kringen levende wens om homoseksualiteit te veroordelen/bestrijden)	<u>2</u>
• de bron de opvatting ondersteunt dat er sprake is van een persoonlijk initiatief van minister Regout, omdat in de bron benadrukt wordt dat de minister een artikel in het wetsontwerp van zijn voorganger, waarin geen onderscheid gemaakt werd tussen homoseksuelen en heteroseksuelen, vervangt door een artikel waarin dit onderscheid wel gemaakt wordt	<u>2</u>
B. Voorbeeld van een juist antwoord is: Er is sprake van een liberale visie omdat de schrijver de nadruk legt op de individuele verantwoordelijkheid / op terughoudendheid van de overheid (op zedelijk gebied) / dat de overheid/wetgever geen onderscheid moet maken tussen hetero- en homoseksuele handelingen	<u>2</u>
Maximumscore 4	
7 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• een motief op economisch gebied: Investeren in goede woningen voor arbeiders wordt rendabel geacht omdat het op den duur minder uitgaven voor ziekenhuizen en gevangnissen met zich mee zal brengen	<u>2</u>
• een motief op maatschappelijk gebied: Het scheppen van een goede en gezonde leefomgeving past binnen het streven naar verhoging van het levensgeluk en de hygiëne van de arbeiders	<u>2</u>
Maximumscore 2	
8 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
• De ideologische achtergrond van de vereniging is een sociaal-democratische / radicaal liberale	<u>1</u>
• Dit blijkt uit de opvatting van de vereniging dat er wettelijke maatregelen nodig zijn om prijsopdrijving van grond tegen te gaan (de regels 8 en 9), wat aansluit bij het sociaal-democratische ideaal / de opvattingen van de radicale liberalen de uitwassen van het kapitalisme met wettelijke maatregelen te verzachten	<u>1</u>
Maximumscore 4	
9 ☐ Voorbeeld van een juist antwoord is (de twee volgende beeldelementen met de bijbehorende waarde moeten worden genoemd):	
• Uit de weergave op het vaandel van een geopende bijbel blijkt dat de (protestants)-christelijke opvatting uitgedragen wordt dat de bijbel richtsnoer voor het leven behoort te zijn	<u>2</u>
• Uit de weergave van de wapenschilden van (provincies) / de Nederlandse leeuw / de leus verwijzend naar de tachtigjarige oorlog blijkt dat nationaal gevoel / eenheid uitgedragen wordt	<u>2</u>
<i>Opmerking</i> Als een beeldelement uit de bron niet gekoppeld wordt aan een bijpassende waarde mogen er geen scorepunten worden toegekend.	

Maximumscore 14**10** □ Richtlijnen bij het beoordelen van het betoog:

A. Voorbeeld van een juist antwoord is:

- De verhouding tussen ouders en kinderen veranderde: omstreeks 1880 moesten kinderen in veel gevallen nog werken om het gezinsinkomen op peil te brengen, rond 1919 (bij het moderne gezin) lag de nadruk op grote zorg voor de kinderen en huiselijkheid / opvoeding / welbevinden van de kinderen; een gevolg is dat kinderen langer 'kind' konden blijven
- De verhoudingen tussen de gezinsleden veranderde: omstreeks 1880 moesten in de meeste gezinnen vader en moeder en de kinderen werken (omdat anders het gezinsinkomen te laag was), rond 1919, als het moderne gezin meer voorkomt, was de vader kostwinner, en kon de moeder thuis blijven om voor de kinderen te zorgen; een gevolg is een sterkere rolverdeling tussen de gezinsleden

per beschreven verandering met het gevolg daarvan voor de verhouding tussen de gezinsleden

1

B. Voorbeeld van een juist antwoord is:

De verhouding tussen werkgever en werknemer veranderde: omstreeks 1880 was de arbeider meestal geheel afhankelijk van zijn patroon, rond 1919 was de positie van de individuele arbeider tegenover de werkgever versterkt / de willekeur van de patroon enigszins aan banden gelegd

1

Als voorbeeld van deze verandering kan worden genoemd (één van de volgende):

- de grotere acceptatie van de vakbonden als gesprekspartners door werkgevers
- de invoering van de wet op het arbeidscontract/de arbeidswet/de veiligheidswet

1

C. Voorbeeld van een juist antwoord is (er moeten twee veranderingen met een passend voorbeeld worden beschreven):

- De invloed van de burgers op de overheid veranderde: omstreeks 1880 was de mogelijkheid om invloed uit te oefenen op de overheid in hoofdzaak beperkt tot de kleine groep van stemhebbende burgers / de kleine groep die (via de pers) de openbare mening kon beïnvloeden, rond 1919 hebben veel meer burgers de mogelijkheid invloed uit te oefenen / actief deel te nemen aan het bestuur.
- Als bij deze verandering passend voorbeeld kan worden genoemd (één van de volgende):
- Door de (stapsgewijze) uitbreiding van het kiesrecht hebben alle burgers, mannen zowel als vrouwen, uiteindelijk actief en passief kiesrecht.
  - Moderne politieke partijen/ vakorganisaties / pers bereikt een groter deel van de burgers.

De invloed van de overheid op de burgers veranderde: omstreeks 1880 beperkte de bemoeienis van de overheid zich tot een minimum (de 'nachtwakersstaat'), terwijl rond 1919 de overheidsinvloed op het leven van de burgers sterk was toegenomen.

Als bij deze verandering passend voorbeeld kan worden genoemd (één van de volgende):

- Door de leerplichtwet van 1901 mengde de overheid zich in de privé-sfeer door de burger te verplichten zijn kinderen naar school te sturen (een openbare, als er geen andere was).
- de bemoeienis van de (lagere) overheid met huisvesting / nutsvoorzieningen / volksgezondheid / arbeidsvoorwaarden / veiligheid op het werk / sociale voorzieningen als de ziektewet van 1913, waardoor steeds meer burgers op steeds meer gebieden te maken kregen met de overheid

per beschreven verandering met een daarbij passend voorbeeld voor de individuele burger (er moeten twee veranderingen worden beschreven)

2

D. Voorbeeld van een juist antwoord is (er moeten drie nuanceringen worden aangebracht):

Als nuancering bij de beschreven veranderingen in het gezin kan aangegeven worden dat:

- de veranderingen die het ontstaan van het 'moderne gezin' met zich meebracht voor de onderlinge verhoudingen zeer ingrijpend waren, het leven/de positie van de betrokken gezinsleden sterk veranderde, maar dat ook de traditionele gezinsverhoudingen nog veel voorkwamen.
- de veranderingen in de gezinsverhoudingen al langer bezig waren zich te voltrekken en rond 1900 alleen in een stroomversnelling raakten.

Als nuancering bij de beschreven veranderingen wat betreft de arbeidsverhoudingen kan aangegeven worden dat (één van de volgende):

- de vakbeweging sterker was geworden, maar verdeeld bleef.
- de organisatiegraad verhoogd was, maar de meerderheid van de arbeiders toch ongeorganiseerd bleef.
- het aanbod van ongeschoolden en half geschoolden snel bleef groeien waardoor de positie van de arbeiders verbeterde maar ook verzwakt werd.

Als nuancering bij de beschreven veranderingen wat betreft de verhouding tussen overheid en burger kan aangegeven worden dat (één van de volgende):

- uit de toegenomen kosten en de toename van het aantal ambtenaren blijkt dat de rol van de overheid wel aanzienlijk toenam, maar dat de sociale wetgeving nog maar een heel beperkt terrein betrof / het accent vooral bleef liggen op traditionele sectoren, vervoer, defensie en justitie / de grotere rol van de overheid zich voornamelijk op gemeentelijk en nog niet op nationaal niveau afspeelde.
- de deelname aan politieke activiteiten / partijen toch beperkt bleef tot een klein aantal politiek actieve burgers.

per juiste nuancering (er moeten drie nuanceringen worden aangebracht)

1

E. In het eindoordeel moet met argumenten duidelijk worden aangegeven dat:

- er grote veranderingen op het ene terrein plaatsvonden en op het andere terrein niet,
- waaruit een eindoordeel volgt dat aangeeft of het nieuwe overheerst of het oude, in de verhoudingen in de Nederlandse samenleving.

voor een eindoordeel waarin alle drie de onderdelen worden besproken

3

Duitsland en Europa, 1945-2000

Maximumscore 2

- 11 Voorbeeld van een juist antwoord is dat, door de grote inspanning van de Verenigde Staten, Frankrijk en Groot-Brittannië ter ondersteuning van de West-Berlijners tijdens de blokkade van Berlijn, de inwoners van de westelijke zones hen niet meer zagen als bezetters, maar veeleer als bondgenoten tegen de Sovjetunie.

Maximumscore 2

- 12 Uit het antwoord moet blijken dat de economische grenzen tussen de Amerikaanse en de Britse zones gingen verdwijnen.

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
13 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none"> • doelstelling: Duitsland moet economisch op een bestaansminimum gebracht worden / mag niet verpauperen / er moet een vredeseconomie komen; achterliggende vrees: dat armoede kan leiden tot onrust onder de bevolking / dat de bevolking (opnieuw) in de armen gedreven kan worden van extreme politieke groeperingen 	<u>2</u>
<ul style="list-style-type: none"> • doelstelling: Duitsland moet gedemilitariseerd en gedenazificeerd worden; achterliggende vrees: het naoorlogse Duitsland mag niet opnieuw een agressieve politiek gaan voeren zoals nazi-Duitsland 	<u>2</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Alleen als de doelstelling in combinatie met achterliggende vrees in zijn geheel juist weergegeven is, mogen punten worden toegekend.</i>	
Maximumscore 4	
14 □ Uit het antwoord moet blijken:	
bij bron A:	
uit de <i>afbeelding</i> van (één van onderstaande):	
<ul style="list-style-type: none"> • de ronde tafel met de Duitse vlag waarheen van beide kanten Duitsers komen • de vredesduif 	
uit de <i>tekst</i> :	
<ul style="list-style-type: none"> • de eis van nu, alle Duitsers aan één tafel 	<u>1</u>
valt af te leiden dat de DDR op gelijke voet / zonder voorwaarden vooraf wilde onderhandelen met de Bondsrepubliek	<u>1</u>
bij bron B:	
uit de <i>afbeelding</i> :	
<ul style="list-style-type: none"> • heel Duitsland/de Bondsrepubliek en de DDR 	
uit de <i>tekst</i> :	
<ul style="list-style-type: none"> • wij eisen vrije verkiezingen voor heel Duitsland 	<u>1</u>
valt af te leiden dat velen in de Bondsrepubliek vonden dat er pas over hereniging gesproken kon worden wanneer er in heel Duitsland (Bondsrepubliek en DDR samen) vrije verkiezingen gehouden zouden worden	<u>1</u>
<i>Opmerking</i>	
<i>Alleen na het noemen van zowel een beeld- als een tekstelement mag een punt worden toegekend.</i>	
Maximumscore 2	
15 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none"> • <i>ideologische</i> reden: in de Bondsrepubliek vormen vrije (en onafhankelijke) verkiezingen het uitgangspunt voor de (parlementaire) democratie 	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none"> • <i>tactische</i> reden: door de eis van vrije verkiezingen te stellen, werd een voor Stalin onaanvaardbare voorwaarde gesteld en bleef de bestaande toestand bestaan 	<u>1</u>
Maximumscore 2	
16 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
<ul style="list-style-type: none"> • Door (op ironische wijze) te beschrijven dat „de regering ... een ander volk koos” (de regels 8–10), wijst Brecht erop dat de oorzaak van de opstand gezocht moet worden in een kloof tussen de regering en het volk 	<u>1</u>
<ul style="list-style-type: none"> • terwijl eigenlijk van de volksdemocratische regering in de DDR verwacht kan worden dat de regering/partij de wil van het volk vertolkt en niet (de in zijn ogen omgekeerde, bespottelijke situatie) dat de regering het beter weet dan het volk 	<u>1</u>

Antwoorden	Deel-scores
Maximumscore 4	
17 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
A. De SPD streefde ook naar de hereniging van Duitsland. De politiek van Adenauer van <i>Westbindung</i> en herbewapening verminderden de kansen op herstel van de eenheid van Duitsland. Beide zaken zouden het voor de Sovjetunie onmogelijk maken om de hereniging van West- en Oost-Duitsland positief te benaderen	<u>2</u>
B. Het alternatief van de SPD was een niet-gebonden Duitsland, maar zonder militaire machtsmiddelen. Zo'n machteloos Duitsland was in het licht van de dreiging van de Sovjetunie weinig aantrekkelijk	<u>2</u>
Maximumscore 2	
18 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Door de gebeurtenissen rond de bouw van de Muur bleek dat de politiek om vanuit een krachtige positie te opereren/' <i>Politik der Stärke</i> ' niet meer werkte, omdat de DDR niet leegliep / de Verenigde Staten niet bereid waren op te treden tegen de Sovjetunie.	
Maximumscore 4	
19 □ Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Als element van verandering:	
• uit het door Schmidt voorgestelde dubbelbesluit blijkt dat de regering Schmidt een veel actievere rol in de internationale politiek speelde	<u>1</u>
• wat verklaard kon worden uit de veranderende internationale machtsverhoudingen omdat de (economische en politiek) macht van de Verenigde Staten afnam en de (economische) positie van Duitsland sterker werd	<u>1</u>
Als element van continuïteit:	
• uit het door Schmidt voorgestelde dubbelbesluit blijkt dat de regering Schmidt bleef vasthouden aan een sterke (door de Verenigde Staten ondersteunde) defensie	<u>1</u>
• wat verklaard kon worden omdat tegenover de dreiging van de Sovjetunie steun van de Verenigde Staten nodig bleef / in de buitenlandse politiek de <i>Westbindung</i> /het Atlantisch bondgenootschap nog steeds de belangrijkste pijler vormde	<u>1</u>
Maximumscore 8	
20 □ A. Uit het antwoord moet blijken dat als kenmerk van het leven in een Oostblokland als de DDR ontleend kan worden:	
• aan bron 9: de politieke controle door de geheime politie/ <i>Stasi</i> .	
• aan bron 10: de afscherming door de overheid van informatie uit het Westen.	
• aan bron 11: de (werking van de) volksdemocratie.	
per aan elke bron ontleend juist kenmerk	<u>1</u>
B. Voorbeeld van een juist antwoord is:	
Een aspect van de <i>Nischengesellschaft</i> is:	
• In bron 9 wordt beschreven hoe de ruimte waarin Eva Pieper zich veilig kan terugtrekken steeds kleiner wordt (tot aan haar dagboek toe).	
• In bron 10 wordt beschreven hoe sterk de scheiding tussen de privé-wereld en de buitenwereld benadrukt wordt / hoe de privé-ruimte wordt afgeschermd.	
• In bron 11 wordt beschreven hoe de boerin, hoewel zij zich in haar openbare politieke functie moet conformeren aan de politieke lijn, probeert haar eigen (speel)ruimte te creëren om mensen hulp te bieden.	
per juiste uitleg	<u>1</u>
C. Voorbeeld van een juist antwoord is:	
De <i>Nischengesellschaft</i> biedt Oost-Duitse burgers de gelegenheid zich terug te trekken in de privé-sfeer, wat de wil tot oppositie voeren tegen het DDR-bewind verminderde	<u>2</u>

Maximumscore 2

- 21 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Door de opkomst van de onafhankelijke vakbond Solidariteit / het inwilligen van eisen zoals het stakingsrecht/einde van de censuur / van de Poolse arbeiders werd het communistisch systeem in Polen aangetast.

Maximumscore 2

- 22 Uit het antwoord moet blijken dat als gevolg van de liberalisering in andere Oostbloklanden de roep om veranderingen in de DDR groter/openlijker werd. Nadat burgers massaal gingen demonstreren en de machtige invloed/bescherming van de Sovjetunie er niet meer was, bezweek de DDR-leiding en moest lijdzaam toestemmen/berusten in de val van de Muur en de daaropvolgende hereniging.

Maximumscore 4

- 23 Voorbeeld van een juist antwoord is:
A. Het is opmerkelijk dat veel Fransen enerzijds vóór de hereniging van de beide Duitslanden zijn (61%)
• terwijl ze anderzijds bezorgd zijn dat een herenigd Duitsland de dominerende macht in Europa wordt (50%)

11*Opmerking*

Alleen als beide aspecten in samenhang juist zijn beantwoord, mogen er punten worden toegekend.

B. Het aantal tegenstanders van en het wantrouwen ten aanzien van een sterk, herenigd Duitsland is in Polen groter, omdat men in Polen bang is voor een herhaling van de catastrofe van de Tweede Wereldoorlog / het Duitse revanchisme

2**Maximumscore 2**

- 24 Voorbeeld van een juist antwoord is:
Als negatieve waardering (één van onderstaande):
• de angst voor een groot/overheersend Duitsland (als buurland/in de Europese Unie)
• de vrees dat Duitsland zich na de hereniging minder zou gaan inzetten voor West-Europese integratie/meer op Oost-Europa zou gaan oriënteren

Als positieve waardering: dat de hereniging / alle Duitsers (na een jarenlange deling) weer verenigd in één land werd verwezenlijkt, wat als rechtvaardig werd ervaren

per juiste reden

1

Bronvermelding:

- 1: W.H. van der Linden, *Domela Nieuwenhuis in 219 politieke prenten*, Amsterdam 1990, pag. 105.
- 2: C. Goekoop de Jong-van Beek en Donk, Hilda van Suylenburg, Amsterdam 1984 (heruitgave van 1897) pag. 453-458.
- 3: J.A. Schorer, *Tweeërlei maat, kritische beschouwingen naar aanleiding van het nieuw voorgestelde artikel 248bis wetboek van strafrecht in het den 16 sept. 1910 gewijzigde wetsontwerp tot bestrijding van zedeloosheid*, 's-Gravenhage, 1911, pag. 1-4.
- 4: Sociaal-technische vereeniging van democratische ingenieurs en architecten, *Prijsvraag voor het ontwerpen van een tuinstad-wijk*, Amsterdam 1915, pag. 10-11.
- 5: *Anderhalve eeuw gereformeerden 1834-1884*, catalogus Rijksmuseum Het Catharijneconvent, Utrecht 1984, pag. 80.
- 6: J. Weber, *Die Deutsche Frage nach 1945*, Bamberg 1986, pag. 76.
- 7A en 7B:
I. Möckel, H. Pötz, C. Preiter (red.), *INFORMATIONEN zur politischen Bildung (232) 3. Quartal 1991 (Die Teilung Deutschlands 1945-1955)*, München 1991, pag. 30.
- 8: B. Brecht, 'Die Lösung', in: *Wir sind das Volk*, Handreichung für den historisch-politischen Unterricht in den Sekundarstufen I oder II, Soest 1992, pag. 12.
- 9: Joost Niemöller, *Over de muur, oostduitse levensverhalen*, Amsterdam 1991, pag. 232-233.
- 10: Joost Niemöller, *Over de muur, oostduitse levensverhalen*, Amsterdam 1991, pag. 251.
- 11: Joost Niemöller, *Over de muur, oostduitse levensverhalen*, Amsterdam 1991, pag. 276.
- 12: G. Maier, *Die Wende in der DDR*, Bonn 1991, pag. 116.

Einde